

Per garantir ch'era las scolaras ed ils scolars rumantschs han las medemas schanzas scolasticas sto il chantun metter a disposiziun meds d'instrucziun adattads na mo en tudestg e talian, mabain era en noss 5 idioms rumantschs. Qua in exempel per las classas 1 fin 3. ANR

Grondas stentas per meds d'instrucziun rumantschs

■ (anr) La basa per in'instrucziun gartegiada èn meds d'instrucziun buns. En Grischun però cun sia diversidad linguistica è la realisaziun da questa maxima colliada cun grondas stentas – tant persunalas sco er finanzialas. La respunsabladad porta per l'ina la cumischium da meds d'instrucziun, che ha sco incumbensa principala da proponer e da realisar projects per meds d'instrucziun adattads a noss chantun e per l'autra la regenza che metta a disposiziun ils daners necessaris. Tut ils projects però rivan a la fin finala tar la chasa editura per meds d'instrucziun a Cuira, ina partiziun dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient. Ella è responsabla che quels projects ch'èn vegnids sancziunads vegnian accumpagnads, tgrads, administrads e realisads. E quai n'è betg uschè simpel cun in sistem da milissa, perquai che la gronda part da las persunas che lavuran vi da meds d'instrucziun fan quai sper lur professiun normala p. ex. sco scolastAs, sco inspecturAs, sco mussadras. In'autr'incumbensa impurtanta da la chasa editura è d'edir e da metter a disposiziun tut ils meds d'instrucziun obligatoris per las scolas grischunas talianas, rumantschas e tudestgas, pia – pudess ins dir – per set linguas.

Stentas spezialas per scolas dal cunfin linguistic

La situaziun da las scolas grischunas è pulit cumplitgada. Bleras scolas èn tudestgas. Ma quellas na fan gronds quints. Ellas dovan mo var 10% da las capacitads da la chasa editura perquai che meds d'instrucziun tudestgs èn avant maun en abundanza. Insaquantas scolas rumantschas però sa chattan sin il cunfin linguistic rumantsch-tudestg. Quai èn p. ex. las scolas da Glion, Flem, Domat, Lai, Razèn etc. Qua sa tracti da metter a disposiziun meds per in'in-

strucziun rumantscha da basa tant per scolarAs da lingua materna rumantscha sco era per scolarAs dad autras linguas maternas. Per quel intent ha ins stgaffi la retscha «Inscunters» cun 15 moduls. Mintga modul tracta in tema spezial, p. ex. las colurs u ils animals. «Inscunters» vegn duvrà per las primas trais classas primaras e metta la basa rumantscha per il med d'instrucziun da colliaziun per las classas 4, 5 e 6 che sa numna «Bun success». Actualmain vegnan duvrads en scolas dal cunfin linguistic sursilvan-tudestg (en ina funcziun da project da pilot) ils moduls 1, 2 e 3 dals «Inscunters» (Animals 1, Sin viadi e Colurs 1) ed en las classas primaras superiuras «Bun success». Tenor *Luzi Allemann*, directur da la chasa editura per meds d'instrucziun, avessan quests dus meds d'instrucziun dad esser cumplettads ed a disposiziun en sursilvan, sutsilvan e surmiran fin l'onn 2001.

Medemas schanzas per scolars rumantschs

Che quellas stentas per scolas dal cunfin linguistic – uschè Allemann – fetschian ora mo ina part dals 65% da las capacitads da la chasa editura che vegnan duvrads per il rumantsch. Il rest da 25% saja reservà per las scolas talianas. Per las scolas rumantschas vegnian permanentain translats quels meds d'instrucziun che vegnian declerads obligatoris per las scolas grischunas. Actualmain è quai p. ex. il tom 5 dal cudesch per far quints «Matematica». Ils toms 1 fin 4 èn gia cumparids ed en funcziun. «Mo uschia pudain nus garantir ch'ils scolars rumantschs han las medemas schanzas e la medema basa scolastica sco ils scolars tudestgs, cumbain che la recrutaziun da translats e transladers per quatter idioms è tut auter che simpel», cuntinua Allemann. «Mintgatant mancan simplmain las forzas qualifitgadas.» Da l'autra vart vegnan era stgaffids sez meds d'in-

strucziun per las scolas rumantschas, p. ex. in cudesch da lectura per la 3. e 4. classa identic per tut l'intschess rumantsch ed amplifitgà cun in compendium spezial per mintg'idiom che cuntegna texts d'ina valor culturala regiunala.

Novs dicziunaris – spezialmain per il diever en scola

En questa direcziun va er in auter project che vess dad esser terminà per la fin da l'onn 2000 sco che *Martin Eckstein*, manader dal project e commember da la cumissiun per meds d'instrucziun ha relatà a la anr. Per quel termin avessan dad esser avant maun novs dicziunaris per il surmiran, vallader e puter, stgaffids spezialmain per ils basegns da scolarAs rumantschAs, quai vul dir cun in pais spezial sin il vocabulari dal mintgadi rumantsch-tudestg/tudestg-rumantsch. Ins haja decidi da prender per tut quests trais dicziunaris da princip in vocabulari da basa identic (il Dictionnaire de l'Allemand da Garnier) e d'integrar terms spezialis da quellas regiuns e da far adattaziuns mo là nua ch'i saja necessari. Tar il dicziunari surmiran saja ins vi da las correcturas finalas, l'atun giaja quel en stampa. Ins haja dà la prioritad al surmiran – uschè Eckstein – perquai ch'il basegn d'in tal vocabulari saja en quella regiun linguistica il pli grond. Tar il dicziunari puter sajan las lavurs redacziunalas pli u main a fin. Qua stoppia ins alura anc far las correcturas e repassar ils texts. Eckstein fa quint ch'il dicziunari puter vegn ad esser sin il martgà vers Nadal 1999, quel per il vallader in onn pli tard. Quest project entir vegn finanzia dapi il 1992 dal Grischun e chaschuna custs totals da var 2 fin 2,5 milliuns francs. Ch'era per la Surselva saja in dicziunari nov en lavur, ma sin basa privata, ha confermà la Lia rumantscha a la anr.